

Jávori Ferencné kiváló bibliográfiája segíti a témában való további elmélyülést. Somkuti Gabriella munkája révén képet kaphatunk a könyvtár első évszázada munkatársainak életéről, munkásságáról, nyomon követhetjük, hogyan vált Széchényi Ferenc mintegy tizenötezer könyvből, több mint ezer kéziratból és több száz térképből álló adományából a kezdetben csupán kutatók által látogatható gyűjtemény rendszerezett, külföldön is respektált, állandóan gyarapodó és fejlődő nemzeti könyvtárrá, mely a tizenkilencedik század végén már a nagyközönség előtt is megnyitotta kapuit. A kötet az OSZK 1918 ősziéig tartó történetét tartalmazza. Remélhetőleg mihamarabb napvilágot lát a könyvtár történetének napjainkig ívelő folytatása is.

CSILLAG ISTVÁN

(OSZK, Budapest, 2002, 140 oldal)

KECSKÉS LAJOS:

Egy ölnyi végtelen

Alighanem indokolatlan beidegződés, hogy ama hasábkon is, melyek nem írókhoz és irodalmárokhöz szólnak, szinte kizárólag írók, irodalmárok írnak irodalomról – még ha meg is próbálnak elszakadni saját szakmai nézőpontjuktól és gondolkodásmód-

juktól, s azt megragadni, ami az élet számára általánosan is érdekes lehet. Könnyen előfordulhat, a könnynebbik utat választja, aki beéri azzal az igen meggyőző, ám vajmi csekély vigasszal kecsegtető magyarázkodással, amely a tájékozottságra, a betűvetésben való jártasságra utal. Bizony szűk a kapu és szoros az út... Persze, például, aki beteg, az még nem orvos. De az orvos föltehetőleg akkor jár el helyesen, ha figyelmesen meghallgatja a panaszokat. Legyintve betegének mondókájára akár azt kockáztatja, hogy szem elől téveszti, vagy tévesen határozza meg a betegséget. Talán nem véletlen, hogy az orvoslást szokás művészetnek is tekinteni... Vagy más példával élve: a szó mélyebb értelmében aligha tanár az, aki eleve képtelen tanulni diákjaitól.

Amikor világunk egységesülésének folyamata során mind gyakrabban és egyre nagyobb nyomattal esik szó a párbeszéd szükségéről és erényéről, az alárendeltség helyett a felek egyenrangúságáról, akkor a kérdések valamely területének összetett és élettel teli képét megalkotandó jószerevel megkerülhetetlen egymás értésmódjával szembesülnünk. Így hát most olyasvalaki szól félig-meddig szigorúan matematikai kérdésekről, aki maga nem tartozik e tudomány szakavatott művelői, legföljebb félművelt hívei közé. Ámde ösztönzéssel szolgál erre maga a kötet is: Kecskés Lajos nem habozik az önismétlő/önhasonló alakzatok, az-

az a könnyen megkedvelhető fraktálok világának egy szeletét bejáró-föltérképező könyvecskéjével a bölcsészekhez (is) fordulni.

A munka elején, mintegy problémafölvetesképp, a szerző Odüsszeusz Szkiilla és Kharübdisz közt vezető útját idézi: egy fraktál, a Mandelbrot-halmaz kijelölte képzeletbeli tenger határvonalán, örvények között hajózunk. S noha mindennek a matematikai „háttere” is egyszerű és jól követhető, az irodalmi analógiák nem bizonyulnak pusztán a bevezető sorokban előbukkanó zátonyoknak, hanem végigkísérik a teljes gondolatmenetet. Hasonlóképp a szemléletességet szolgálja, hogy az amúgy is szép kiállítású kötetben – újdonságunk látványra építő, képi művelődésszerkezetéhez illeszkedve – igen nagy számú ábra és kép kapott helyet. Olyannyira, hogy a „látványvilág” szinte önálló tematikus szólamként jelenik meg, öröndetes módon teremtve egyensúlyt a szöveggel, illetve a levezetésekkel, melyek megértése természetesen szellemi erőfeszítést is igényel. Mindezen túl eligazodásunkban – immár a matematika síkján – az alapvető fogalmakat ismertető kislexikon is hathatós segítségünkre lehet. Igaz, például az Euler-összefüggés – melyet Feynman Nobel-díjas fizikus létére sem ódzkodott „csodálatos szellemi drágakőnek” nevezni – a pusztán képleten túl talán néhány magyarázó szót is megérdemelt volna.

Nehezen kerülhető ki a kérdés: tényleg egymás mellé állítható-e matematika és irodalom? Vajon indokolható Novalisnak, a német romantika jelentékeny alakjának föltételezése, mely szerint a művészeteket és a matematikát mély rokonság köti össze? Az *Egy ölnyi végtelen* válasza meggyőző. A valós (racionális) és képzetes (imaginárius) részből álló összetett (komplex) számok – némi megszorítással egyébként akár a negatív vagy az irracionális számok is – valószínűleg szoros kapcsolatban állnak a valóság és képzelet közt közvetítő, az igazságot a magától értetődés szűklátókörűségétől fölszabadító kitalált (fiktív) világokkal. Vagy szinte ugyanezt gondolhatjuk a görbült tereknek a sokáig biztosra vett euklideszi axiómákat részint maga mögött hagyó geometriájáról. Úgy tűnik föl, valóság és képzelet a matematikában éppúgy (kölcsonösen) áthatja egymást, mint az esztétikailag olvasható – vagy, *mutatis mutandis*, a teológiai érvényű – szövegekben. Ha pedig ez így van, akkor a matematika semmiképp sem tekinthető csupán kultúránk – bármily fontos – járulékához. És akkor annak, aki legalább a lelke mélyén nem művész, talán nem is érdemes kezdenie a matematikával. És aki a lelke mélyén nem matematikus, annak a művészetel.

BENGI LÁSZLÓ

(*Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002, 104 oldal, 2950 Ft*)